

EESTI MAJANDUS

TÖÖSTUSE, KAUBANDUSE JA RAHANDUSE AJAKIRI

Tellimise hind: aasta lõpuni Emk. 880.— Väljamaale Emk. 1760.—
1. juulini „ 380.— „ 760.—

Toimetuse: Pikk tän. 15, Tallinnas. Talitus: Lai tän. 38, Graafiline Ühing „Kiri“. Telef. 18-66

3. köide.

Tallinnas, 22. septembril 1923.

Nr. 31.

Sisu: Toimetuse kommentaar. H. S.: Kuidas oletada. Prof. E. Berendts: Parlamentaaresest eelarvekorraldusest. Eesti ja Läti transiitkaubandus Venemaaga 1923. a. esimesel veerandil. Eesti või hinnast Londoni turul. Sise- ja väljamaa kroonika. Teated ettevõtete tegevusest. Isiklikud teated. Raha- ja kaubaturu ülevaated.

Tallinnas, 21. septembril 1923.

Riikline piirituse „Eesti Majanduse“ veer- monopool.

gudel on piiritustööstuse kohta asjatundjate poolt mitmel korral sõna võetud ja seisukorra raskust sellel alal alla kriipsutatud. Ei või öelda, et ebanormaalse ja raskele seisukorrale omalt poolt kaasa ei ole aitanud ühtluse puudus piiritustööstuse sisemises korralduses, mis on tingitud agraar-reformist. Endisel ajal olid kõik Eesti viinavabrikud koondatud Eestimaa viinavabrikute omanikkude ühisuse „Rosen & Ko.“ ümber, kes nende esitajana ja müügiorganisatsioonina tegutses. Sedamööda, kuidas vabrikud endiste mõisnikkude käest riigi kätte üle võeti, langes nimetatud asutusse koondatud vabrikute arv. Suurem jagu ülevõetud vabrikutest renditi välja ühistegelistele kartuliühisustele, kelle käes on praegu kasutada üle poole töötavast 198 piiritusvabrikust. Viimased asutasid oma vahel keskkorralduse Kartuliühisuste Liidu nime all, kuhu praegu kuuluvad 87 kartuliühisust. Nii tekkis kaks piirituse valmistajate esitust — Rosen & Ko. ja Kartuliühisuste Liit, kes oma ühiste huvide kaitseks ajutiselt oma vahel asutasid „Eesti Piiritusevalmistajate Keskkorralduste Lepingühingu“. Viimane asutus tegutsebki praegu kui piiritusevalmistajate keskesitus. Et nii mitmeastmelise ja keerulise organisatsiooni tegevus raskepärane peab olema ja turgude otsimise suhtes jne. mitte küllalt paenduv aparaat ei ole, tunnistavad asjast osavõtjad isegi. Siseturul on senini seisukord võrdlemisi lihtne, sest et siin ainult ühe ostjaga — riigiga — tegemist on. Hindade ja produktsiooni jaotuse asjus vabrikute vahel on

tarvis ainult kord aastas kokku leppida. Täni määras riik igaks hooajaks vabrikute produktsiooni normi kindlaks, mis iga vabrik siseturu jaoks valmistada võis. Valmistus väljaveo jaoks oli vabrikutel vaba, mis nad Lepingühisuse kaudu müügile saatsid. Riigil oli viimase osa produktsiooniga ainult nii palju tegemist, et vabrikud kohustatud olid väljaveo piirituse hinnast, mis üle 5 marga kraadi eest ulatas, poole riigile andma. Välisturu seisukorra hindamiseks aitab ainult paarist joonest. Praegusel korral olla kõigis Baltimere sadamates n. n. koloniaal-piiritust 4 marga kraad saada piiramata arvul. Meie piiritusvabrikute piirituse oma hind on sellest tähtsalt kõrgem (valitsuse hind oli viimasel hooajal 6,75 marka kraad). Sellest järgneb, et meie oma piiritust avaliku kaubana ilmaturule ilma kahjudeta saata ei suuda. Avalik saladus on, et piiritus, mis küll Eestist enam-vähem legaalsel teel välja läheb, ainult salakaubana keeluseaduse naabermail turgu leiab, kus teda ka, nagu kuulda, teiste maade odavam piiritus ja parem „ekspordi organisatsioon“ ikka enam ja enam välja tõrjub.

Hiljuti olla vabariigi valitsus otsustanud kogu piirituse kaubandust oma kätte võtta, nii sise- kui ka välisurul ja piirituse vaba valmistust ka välisturu jaoks ära keelda ja üldisesse valmistuse normi mahutada. Sellest otsusest järgneb emba-kumba: kas on valitsus otsustanud piirituse väljavedu ainult puht-legaalsel teel oma kätte võtta ja ekspordist tekkivaid kahjusid siseturu arvel katta, või peab valitsus võimalikuks ka otse teel kontrabandistidega ühendust pidada, mida senini ei ole tehtud. Kolmas tee —

piiritust ainult siseturu otstarbeks valmisfada, näib meile võimatuks, sest et siis lihtsalt suurem hulk piiritusevabrikuid sulguda tuleks. Ei tule unustada, et meil enne sõda 350 milj. kraadi piiritust valmistati läinud hooaja 44 milj. kraadi asemel, nii et ka praeguselgi korral, selle peale vaatamata, et vabrikud rohkem poole piiritusest väljaveoks valmistasid, nad ainult väikese osa kapatsiteediga töötasid, mis äärmiselt kulukas on. Produktiooni veel vähendada ja seda vabrikute vahel ühetaoliselt jaotada, tähendaks lihtsalt asjata pillamist ettevõtete korrashoidmiseks, mis vaevalt kümnendiku omast produktioonivõimest ära kasutaks.

Igasugust moraliseerimist täiesti kõrvale jättes, mis siia vaevalt sünnibki, ei saa teisi, kui seisukohale asuda, et riikline piirituse ekspordi monopool meil praegusel ajal õnnetu samm oleks. Riigikassal ei ole praegu mingisuguseid võimalusi ekspordipiirituse eest preemiaid maksta, ja teiselt poolt ei sünni valitsusasutustele kuidagi mingisugust vahetalitaja osa mängida kontra-bandistide ja piiritusvalmistajate vahel, kuigi sellest ehk vahest riigikassale mark graadi pealt rohkem tulu oleks, kui praeguse korralduse juures. Peale sündmatuse tuleb aga ka veel sellega rehkendada, et valitsusasutused sarnase ülesandega üleüldse hakkamagi ei saa.

Kas ei ole sarnastel asjaoludel tõesti otstarbekohasem kava, millega esines valitsuse ees Kartuliühisuste Liit, kes palub piiritustöödust üleüldse vabaks ja normeermata jätta ja valitsuse hoolde jätta ainult piiritusmüügi monopool siseturul? Kartuliühisuste Liit kujutab omale ette piiritustöödustulevast korraldust järgmiselt:

Kõik piirituse vabrikute kasutajad koonduvad ühisesse organisatsiooni, kes nende esitajana piirituse turge otsib, vabrikute vahel igaaastase valmistusnormi kindlaks teeb, toore piirituse vabrikutest vastu võtab, puhastusvabrikutes ära puhastab ja müügile saadab — siseturul valitsusega kokkulepitud hinnaga ja määraval valitsusele, muu osa välisriikidele.

Selle juures jääks valitsusel ära mitmete lepingute tegemine veo, puhastuse jne. asjus; riigi eelarvet ei koormaks summad terve aastase siseriigi tarviduseks valmistatava piirituse hinna näol, vaid selleks otstarbeks võidaks määrata märksa väiksem fond, millest tarviduse järele puhastatud piirituse ostuks summa-

sid võetaks ja mida täiendataks piirituse müügist saadud summadest.

Ka aktsiisi ametkonnal jääks töö tundavalt vähemaks ja valitsemise aparaat väiksemaks.

Meie ei näe, milles see kava otstarbekohatu on.

Põhjuseks on kaebused, mis sihitud (Inglise) panga vastu, et see vekslite peale 4% eest raha laenata ei taha. Põhjuseks kaebusteks annab oletus, et 4%-lise laenuga pank protsendinormi üldiselt alla suruks ja maaomanikkudel kasulik oleks hüpoteegi laenu odavamalt saada, kui nad selle eest nüüd maksma peavad. Mina arvan ometi, et ükski summa, mis pank välja laenab, ja ükskõik kui väike protsent, mis pank otsustab oma laenude eest võtta, kestvalt rahaturu protsendinormi muuta ei või. Protsent kujuneb kasu järel, mida võib saavutada kapitaaliga paigutamise; ükski pank ega pankade ühendus ei saa tema üle valitseda. Viimase sõja ajal oli rahaturu protsendinorm aastate kestel 7 ja 10% vahel ja ometi ei annud pank laenu kallimalt kui 5% eest. Irimaal on pank kontsessiooniga kohustatud mitte kallimalt kui 5% eest laenu andma, ja ometi laenab terve ilm seal muidu 6%-ga.

Pank on kõik oma kasulikud ülesanded täitnud, kui ta ringvooluvahendite alal kulla asemele paberi on seadnud, kui ta meile võimalikuks on teinud meie ärilist läbikäimist odava ringvooluvahendite abil toimetada ja seda hinnalist, mis väljatõrjutud, produktiivselt tarvitada. Kui pank seda otstarbet täidab, siis ei ole kuigi tähtis see, missuguse protsendinormiga ta raha välja laenab.

Üks tõendus, mille keegi väga arukas parlamendiliige hiljuti ühes vaieluses panga protsendinormi üle ette tõi, oli natuke omapärane. Ta ütles nimelt, et Prantsuse pank ja teised pangad kontinendil laenata raha välja madala protsendi eest ja sellepärast pidada Inglise pank seda ka tegema. Ma ei suuda leida sidet tema oletuse ja lõpuotsuse vahel. Prantsuse pank peab laskma ennast juhtida rahaturu protsendinormist ja kapitaalikasutuse suurusest Prantsusmaal, Inglise pank — rahaturu protsendinormist ja kapitaalikasutuse suurusest Inglise maal. Üks suurus võib teisest väga palju lahku minna.

David Ricardo, 1822.

Kiri toimetusele.

Kuidas oletada?

Austatud toimetaja!

Ametlikkude teadete järel kujunes väliskaubandus esimesel poolaastal 1923 mitmesugustes riikides järgmiselt:

	Sissevedu	Väljavedu	Võrdlus
Rootsi (milj. kr.)	620,7	454,0	- 166,7
Daani (milj. kr.)	930,0	746,0	- 184,0
Soome (milj. Smk.)	2126,4	1476,8	- 649,6
Holland (milj. kuldnat.)	990,0	592,0	- 398,0
Helveetsia (milj. Frs.)	1036,0	812,0	- 224,0
Prantsuse (milj. Frs.)	14689,0	14161,0	- 528,0
Itaalia (milj. Liri)	7114,0	3940,0	- 3174,0
Ungari (milj. dz.)	19,6	4,1	- 15,5
Austria (milj. kuld kr.)	702,7	425,0	- 277,7
Czechoslovaakia (m. kr.)	4072,0	5512,0	+ 1440,0
Inglismaa (milj. £)	588,8	446,5	- 142,3
P.-A. Ühisriigid (milj. \$)	2087,0	1945,0	- 142,0
Jaapan (milj. Yen.)	604,0	898,0	+ 294,0
Eesti (milj. Emk.)	4240,2	2688,1	- 1552,1

Ehk küll mitte kõikide riikide andmed ei ole koondatud selles tabelis, — igatahes tähtsamatest riikidest, millede kohta poolaasta väliskaubanduse andmed juba olemas on, puudub vast ainult Saksamaa, kus, nagu teada, kaubandusbilans kõvasti passiivne on.

Kui vaadelda majanduslistes ajakirjades veerandaasta andmeid väliskaubanduse kohta teistes riikides (nagu Hiina, Inglise asumaad jne.), siis selgub, et enam-vähem kõikidel kaubabilansid passiivsust näitavad. Väliskaubanduse andmed 1922. a. kohta kõikides riikides pakuvad umbes sedasama pilti.

Siin tekkib küsimus, kust tulevad kõik kaubad, millest maailm elab? Kas võib sellel üleüldisel passiviteedil ainult ajutine tähtsus olla, või on siin tegemist puuduliku (väga puuduliku!) statistikaga?

Võtke vastu jne.

H. S.

Arusaadavalt mängivad statistika puudused nimetatud alal suurt osa, kuid kõike ainult nende arvele veeretada oleks küsimuse niisama lihtsaks tegemine, nagu seda hiljuti „Kaja“ lugupeetud juhtkirjanik tegi, kes kirjutas: „Tuuakse statistiliste andmete järele kaupa rohkem sisse kui välja veetakse, siis on see praegu ainult tõendus, et meie ärimehed kauplevad hästi, müüvad kallilt ja ostavad odavalt“ („Kaja“ 4. aug. s. a.).

Mõlemad seletused on äärmused ja loomulikult peab tõe kusagil vahe peal asuma. Lugu on nimelt selles, et maakera

kaubandusbilans, kui ta ka kõige täpsemalt oleks registreeritud, ikkagi passiivne saaks, ja seda väga lihtsal põhjusel: kõik väljaveokaupade hinnad registreeritakse väljasaate-kohas ehk sadamas ilma veokuludeta riiki, kuhu nad määratud ja kõik sisseveokaubad sisseveoks ühes veokuludega. 1912. aasta ümber hindas Palgrave'i Dictionary of Political Economy maailma sissevedu 4.310 milj. naelsterlingi peale ja väljavedu 3.980 milj. naelst. peale. Vahe on seega 8%. Kui arvesse võtta, et kõikide maade statistikas üleüldine kaldumus on impordi kõrgemalt hinnata kui ekspordi (see tuleb osalt kaupmeeste tungist oma kasusid peita, osalt sellest, et sisseveokaupad harilikult palju põhjalikumalt kontroleeritakse, sest et neid tollitakse, kuna aga väljaveokaubad harilikult tollivabad on ja sellepärast tolliametit hoopis vähem huvitavad), siis näeme nendest andmetest ometi, et vead üleüldiselt võttes nii suured ei olegi, sest nimetatud 8% sisaldavad eneses peale vigade ka veel ilma-laevastiku teenistuse, mida küll vist 4–5% peale kaupade hinnast tuleb arvata. Et meil Eestis kaupade väärtuse arvestamisel suuremaid vigu tehakse, kui ülaltoodud arvatav keskmine viga on, on enam kui tõenäoline, ja meie rahaministril oli täieline õigus, kui ta meie sisseveo väärtust 10% võrra vähemana hindas ja väljaveo väärtust 10% võrra tõstis, kuid teatud toetuspunkti igasugusteks edaspidisteks kalkulatsioonideks annavad niihästi Eesti, kui ka kõik teised H. S. poolt kogutud väliskaubanduse andmed siiski. See nägemata osa iga riigi maksubilansist (inglaste „invisible exports“), millega väliskaubanduse bilansi kaetakse, võib õige mitmekesine olla (Inglismaal peajasjalikult kaubalaevastiku teenistus ja välismaile mahutatud kapitaalide sissetulekud, Prantsusmaal — väljamaale laenatud kapitaali protsendid, Itaalias — peajasjalikult määratud summad, mis miljonid väljarändajad iga aasta kodumaale omaksetele saadavad jne., jne.); ka välismail tehtud riigilaenu ja kapitaali juurevool aitavad vahel seda kaubabilansi passiviteeti katta. Igatahes on peaaegu alati võimalik umbkaudseid oletusi maa maksubilansi asjus teha, mis seletavad kaubabilansi passiviteedi võimalikkust ja tema tasumise viise.

Nii asume meie seisukohal, et väliskaubanduse arvud siiski midagi rohkem näitavad, kui ainult arvestamise viga, ja passiivne kaubabilans natuke rohkem, kui ai-

nult seda, et Eesti ärimedeh väljamaal edukalt on kaubelnud, ostes odavalt ja müües kallilt. „Kaja“ juhtkirjaniku suureline küsimine, et kes meie markade peale välismail siis õige nii maias oli, et ta neid ostma hakkas ja meile sellega valuutat andis suuremaks sisseveoks, kui meie välja vedasime, laseb ennast ka vastata ilma et välismaadelt tarvis oleks suuri ostjaid otsida – sel aastal andis valuutat ja ostis Eesti markasid peaaesjalikult Eesti Pank! Eelmiste aastate jaoks ärju unustagu juhtkirjanik ometi ära vabariigi miljardilisi laenusid, mis siia peaaegu tervelt otse kaupadena sisse toodi, arvamata väliskapitaali juurevoolust meie tööstusse ja kaubandusse (suuremad Eesti pangad on väliskapitaaliga asutatud; tööstusettevõtteid on ka mitmel puhul väliskapitaali poolt finantseeritud).

Parlamentaarset eelarvekorraldusest.

Prof. Ed. Berendts.

On üldiselt tunnustatud, et parlamendi (rahvaesituse) üheks tähtsamatest õigustest on eelarve õigus, s.o. õigus riigi aastaeelarvet läbi vaadata, täiendada kui ka vähendada ja selle parlamentaarse töö tagajärgi kinnitada siduvaks juhtnõõriks riigivalitsusele. On hääli, mis seda õigust kõige tähtsamaks ja väärtuslikumaks kuulutavad; kontinendil oli isegi õpetus mis eelarve takistusõigust pidas normaalseks sõjariistaks parlamendi parteide võistluses ja igasuguse esituskorralduse pooluseks.

Niisama kui piiratud eelarveõigus (v. näit. Venemaal 1906–1917) valitsusele tuntava ülekaalu seadusandluse üle annab, niisama teeb selle vastu laiaulatusline ja sügavale tungiv eelarveõigus parlamendi isandaks valitsuse üle, vähemalt tema tegevuse väga tähtsatel aladel. On ju tuffav, et rahvaesituse ja valitsuse vahel ägedamat võitlust on peetud raha lubamise ja keeluõiguse pärast; nüüd on see kõikides kultuurriikides rahvaesituse ülevõimu kasuks otsustatud. Et vabariigis, eriti parlamentaarset valitsevas, parlamendil väga laialdane eelarveõigus on, on selge ja nii on ka Eesti põhiseaduse järel Riigikogul.

Eesti põhiseadus 9. augustist 1920. a. kõneleb eelarvest (riigieelarvest) üsna lühidalt:

§ 85 on öeldud: „Igaks aastaks seatakse kokku üldine eelarve riigi sissetulekute ja väljaminekute kohta. Seadusandlisel teel võib tema maksvust osaliselt pikendada uue eelarve vastuvõtmiseni“.

See eelarve seatakse valitsuse poolt kokku ja pannakse Riigikogule kinnitamiseks ette (§ 60, p. 1.).

Riigikogu kinnitab eelarve (§ 52), tema korraldab kontrolli riigi eelarve realiseerimise üle tema poolt loodud vastava asutuse kaudu (§ 55).

Avalikke maksusid ja kohustusi ei tohi kellegile teisiti peale panna, kui seaduse põhjal (§ 83), tähendab normi põhjal, mis Riigikogu poolt määratud.

Põhiseadus ei kõnele midagi sellest, kas peavad maksud, mis mingisuguse seaduse põhjal peale pandud, iga aasta Riigikogus uuesti hääletatud saama (nagu Belgias), või mitte. Tähendab, Riigikogust oleneb täielikult, kas maks alalise või ajutise kohustusena peale pandakse. Niisama võib ta määrata kindlat, või tarvidust mõõda vahelduvat maksumääri. Mis maksudest öeldud, puutub niihästi otsekohestesse kui kaudsesse maksudesse. Riigikogu otsustab ka laenukõsimusi (§ 52). See määrus on üldistatud ja järeldada tuleb, et ainult Riigikogu otsusel võib sündida riigi laenu tegemine olgu see fundeeritud või lühikeajalise laenu näol. Tähendab, Riigikogu võib, Inglismaa eeskujul, valitsusele, eriti rahaministrile väljaminekute katmiseks aja jooksul, mis vana ja uue eelarve kinnitamise vahel on, protsenta kandvate ehk mitte kandvate kassakohustuste (bons de Tresor, nagu neid Prantsusmaal kutsutakse) väljaandmiseks volituse anda, nende tunnistuste maksvuse kestvust määrata, lühidalt ette kirjutada, kui ka lubada igasuguseid krediitoperatsioone. Lühidalt – rahanduspoliitiline ala, millel seadusandline võim tegutseda võib, on lõpmata suur ja et riigivanemal ei sanktsiooni ega ka veto õigust (absoluutse või suspensivse) pole, siis astub Riigikogu otsus rahanduspoliitilistes küsimustes jõusse ajal, mis Riigikogu tema elluviimiseks määrab.

On kuulda, et Tallinnas eelarve kokkuseadmise ja teostamise määrusi välja töötatakse, sest Venemaa eelarve määruused (Смѣтныя правила), mis osalt veel aastast 1862 pärit, on vananenud ehk ei vasta Riigikogu võimupiiridele ehk Eesti valitsuse õigustele. Rahandusteadusele pakub suurt huvi tundma õppida ja uurida neid määrusi, kui nad kinnitamist peaksid leidma.

Ehk kuulutatakse neid välja mitte ainult Eesti vaid ka Prantsuse, Saksa või Inglise keeles, sest nad saavad täiesti modern, tähendab kõigile meie aja nõuetele vastavad.

Eelarve kokkuseadmise, läbivaatamise, tema üle nõupidamise ja tema vastuvõtmise korraldus on väga suure tähtsusega parlamentaarselt valitsetavas riigis, sest selle otstarbekohasusest ehk mitte otstarbekohasusest oleneb enam kui ühes suhtes rahandusvalitsuse ja ühtlasi maa majanduselu normaalne ja takistamatu käik. On ju riik, ka Eesti, kõige suurem ettevõtja rahvamajanduses, üks kõige suurematest valmistajatest, kui ka kõige võimsam tarvitaja. Nii kui omal ajal Prantsusmaal Baron Louis ütles: *Faites moi une bonne politique, et je vous ferai des bonnes finances*", nii võib ka öelda: *Faites une bonne gestion des finances, et vous verrez une bonne économie nationale*". —

On iseenesest mõistetav, et ühes vaatuses ei või täiel määral juuridiliselt ja tehniliselt seisukohalt välja minnes selgitatud saada parlamentaarse eelarvekorralduse keerule küsimus. Võivad puudutatud saada ainult selle üksikud spetsiaal osad. Samuti on vaevalt tarvilik uusi tõendusi tuua üldiselt tuntud nõudmistele täitmise tarvilikkusest, mis iga eelarve kokkuseadmise juures ilmaksivad. Et ta ühtlane olema peab, on Eestile iseenesest mõistetav, sest riik pole suur. Kõige enam võiks üks spetsiaalküsimus kerkida, nimelt küsimus: kas peab Prantsusmaa eeskujul riigi eelarvele juure lisatud olema maakondade ja linnade eelarved? Mõni asjaolu kõneleb selle poolt. On ju võimata pilti luua elanikkude maksukohustustest, vaadeldes ainult riigi sissetuleku- ja väljamineku summasid. See oleks poolik arvepidamine. On vastuvaitlemata, et eelarve olema peab: brutto eelarve, spetsialiseeritud eelarve ja tõelik eelarve. Kord ütles Austria statistik Czörnig: eelarve peab nii läbipaistev olema, kui üks klaaskuppel. Seda ideaali pole küll kuskil saavutatud. Riigi poliitika pole kord absoluutse läbipaistvuse ja otsekohesuse sõber. Igas eelarves figureerivad väga delikaadi iseloomuga summad. Iga valitsus nõuab teatud summadid diskreetseteks otstarbeteks. Delikaatseid asju ja õrnu saladusi tuleb igal pool ette; nii monarhiate, kui vabariikides. Ilus see ju pole, kuid see on nii. Venemaal tuntakse igal pool tema kahilase kuulsusega 10 miljonilise fondiga ja ka Lääne-Euroopa kultuurriigid pole tundmatud fondidega, mis väga mitmekesistest allikatest

pärit. Ehk küll igalpool n.n. „Reptilienfondisid“ pole, nagu Saksamaal Bismarcki ajal, siis kannavad nad lihtsalt teistsuguseid nimesid, mis ometi sedasama tähendavad ja kui riigitegelased kahjatsevad, et neil seesugused kombes võõrad on, siis naeratavad nad selle juures üksteisele otsa, nagu vanasti Augurid Roomas. Salafondide ajalugu, kui seda kirjutada võiks, saaks küll mitu köidet suur ja ta valgustaks poliitilise näitelava sügavusi väga üllatavalt. — Kuid jätame selle teema.

Üks tähtsamatest küsimustest (mitte nii palju juriidilist, kui tehnilist laadi) parlamentaarse eelarvekorralduse alal on küsimus: millal peab eelarve aasta algama ja millal tuleb eelarve jaoks eeltöid teha? Üldiselt tunnistatud ja kurb nähtus on, et eelarve mitte nädalaid, vaid kuud peale eelarve aasta algust parlamendi poolt vastu võetakse ja kinnitatakse, sest eelarvetööd parlamendis nõuavad pikemat aega. Senikaua kui eelarve eeltööd, läbivaatamine ja vastuvõtmine bürokraatia sisemine asi oli, nagu muistsel absolutistilisel Venemaal, polnud see küsimus põlev. Venemaal algasid enne 1906. a. eeltööd rahaministeeriumis 1. septembril; oktoobris algas üksikute eelarveosade läbivaatamine riiginõukogu majandus-departemangus ja detsembri lõpus, kahel päeval (29. ja 30. det.) oli riiginõukogu täiskogu poolt eelarve heakskiitmine, 31. detsembril järgnes kinnitamine keisri poolt ja 1. jaanuaril kuulutati eelarve välja. 1862. a. alates, s. t. eelarve väljakuulutamise algusest, pole kordagi juhtunud, et eelarve kinnitamine ja väljakuulutamine hiljaks oleks jäänud. — Duuma sessioonide algusega kadus see bürokraatiline mõnusus. 1906. a. peale pole ükski eelarve eelarveaasta algul (1. jaanuaril) jõusse astunud. Harilikult sündis see mais, juunis, isegi juulis, tähendab 5, 6, 7 kuud peale eelarveaasta algust. Pea pool aastat pidi valitsus leppima tuntud „12-tega“, mis ministrite nõukogus vastu võeti. See oli hädaabi-nõu, mis Prantsuse „douximes provisoires“ eeskujul leiti. Tähendab pool aastat seisis rahandusvalitsus provisoirilistel jalgadel. Et see mõnesuguste ja väga tundelikkude ebamugavustega ühenduses oli, on teada, sest just eelarveaasta algul tarvitab valitsus suuremaid rahasummasid ja ta peab teadma, missugused krediidid tal eeloleva aasta tegevuseks tarvitada on.

Samasuguse pildi annab Prantsusmaa „douximes provisoires“ isamaa, vaatamata tema nii mitm. suhtes hea eelarveõiguse peale.

Selge on, et mitte väga palju aega enne eelarve läbivaatamise algust parlamendis, ei tohi algada eelarve eeltööd, loodetavate sissetulekute ja eelseivate väljaminekute kalkuleerimine, sest meie aeg on kiire ja kalkulaatsioonid, mis juunis tehakse, võivad 6 kuu ehk koguni aasta pärast valed olla. Prantsusmaal näituseks algab riigieelarve väljatöötamine pea aasta enne tema läbivaatamist parlamendis (eelarveaasta algab seal 1. jaanuaril). Rahvaesitajatel on sellepärast juba vananenud kalkulaatsioonidega tegemist. Prantsusmaa kaks kõige tähtsamat rahandusteaduse esitajat: P. Leroy-Beaulien ja R. Stourm kujutavad missugused tagajärjed on sarnasel varajasel eelarve kokkuseadmisel ja hilisel läbivaatamisel, nagu ikka, tuleb teha parandusi ja eelarve jääb lapitud. Teisiti on lugu Inglismaal.

Inglismaal algab eelarveaasta 1. aprillil ja lõpeb 31. märtsil. Parlament astub kokku veebruaris. Varaamet, kui ka mere- ja sõjaasjanduse valitsused seavad oma eelarved sügisel (september-oktoober) kokku.

Inglismaa eelarve seisab kahest suurest osast koos: Consolidated Fund Services ja Supply Services. Esimesed on liikumatad riigi kohustused, mis alalistele seadustele ja õiguse põhjale rajatud. Neid summasid ei kinnitata parlamendis iga aasta uuesti, vaid nad on kindlad kohustused, sama kui hüpoteegid riigivara peal, mis kehab 1786. a. asutatud Consolidated Fund'i ja kasvab alaliste mitte iga aasta uuesti voteeritavate sissetulekute läbi. —

(Need on kõige pealt riigilaenu protsendid, kuninga aastapalk ja kuninga suguvõsa liigete apanaashid, kohtunikkude palgad, alamkoja speakeri sissetulekud, pensionid jne.). Need on kindlaks määratud väljaminekud, nad ei vaja isäralisi kalkulaatioone ja parlament noteerib neid läbiharutamata.

Teise osa — on liikuvate, iga aastaga muutuvate ja iga aasta alamkojas voteeritavate väljaminekute summa, mis enamasti muutuvate, iga aasta voteeritavate sissetulekutega kaetakse (peaasjalikult sissetulekumaksud muutuva maksutariifiga). See osa jaguneb 3 gruppi, milledele vastavad 3 eelarve osa (Estimates); need on Army, Navy ja Civil Service. Civil Service käsitab kogu mitte militaarset riigiteenistust, mis 7 klassi jaguneb. Iga klass jaguneb eri krediitideks, Votes; votes üksikutesse osadesse („Items“), mis järjekult kõige alam eelarveüksus on.

Selge on, et sarnane jaotus: muutumata väljaminekute eelarveks ja vähe muutuvate sissetulekute eelarveks ühest küljest ja muutuvate väljaminekute, kui ka muutuvate sissetulekute eelarveks, rahandusvalitsuse kalkuleerimistööd tuntavalt kergendab ja kiirendab ja ühtlasi parlamendi nõupidamisi lühendab. See on Inglismaa eelarve korralduse suur pluss ja tema on väärt, et teda järel teha.

Kuidas on lugu Eestis? Kas on võimalik ka meil neid juriidilisi ja tehnilisi normisi tarvitusele võtta, mis Inglismaal maksvad on ja eelarve korraldusele parlamendis nii otstarbekohase kuju on annud? Põhiseaduse § 11 järel tuleb Riigikogu korralisele istangule kokku oktoobri esimesel esmaspäeval, tähendab 3 kuud enne uut aastat. Tahab valitsus riigieelarvet kohe sessiooni algul harutusele võtta, siis peab üksikutes valitsustes eeltöödega juba 5–6 kuud varem algust tegema (täht. mais ehk kõige varem aprillis) ja rahaministeriumis 3 kuud enne oktoobrit, täht. hiljemalt juulis, sest eelarve projekt tuleb ju veel valitsuses läbivaatamisele ja kinnitamisele. Kui Riigikogu kohe peale sessiooni avamist riigieelarve läbivaatamisele asuks, kallist aega raiskamata tühjade interpellatsioonide ja partei tülide peale, mis aga kahjuks harilik nähtus on, ja eelarvetööd lõpetaks, nii et eelarve 1. jaanuarist jõusse võiks astuda, siis poleks valitsuse kalkulaatsioonid mitte paljad vananenud arvud, sest tingimised, mis eelarve tööde algul aluseks olid, (väljaarvatud erandlised juhtumised) ei või niivõrd muutunud olla, et eelarve näiks ehitatud mitte vastavale alusele. Saaks eelarve juba detsembri lõpul kinnitatud, siis poleks tarvis n.a. „12-daid“ ehk „provisoi-res“. Eelarveaasta algus ja lõpp langeksid ühte kalendriaasta alguse ja lõpuga.

Soovitav oleks, et Riigikogu omale sundlikuks teeks, et 1 punktina seisaks tema sügissessiooni tegevuskavas eelarveprojekti väljatöötamine.

Sest väljaspool igasugust kahtlust seisab, et see töö kogu parlamendi töö keskkohas olema peab, mille ümber kõik teised koonduvad, sest tugeva rahandusmajanduslise alusega pole viljakat seadusandlust ega ka valitsust. Et riigi ülesandeid täita, peab teadma, millised ainelised tagavarad olemas on. Raha on juba kord see „Mervus rerum!“ See võib küll väga maiselt kõlada, on aga siis ümberlukkamata ja kibe tõde. Interpellatsioonid võivad ju kasulikud olla, on huvitavad, isegi pikandid, annavad võimaluse

avalduvas oraatorilisel paatosel, heita naljasid, olla teravmeelne, pilgata jne., on ka sagedasti obstruktsiooni abinõu, kuid mis kasu on sellest kõigest rahval ja riigil? Ei saa keelduda siin jällegi tähelpanu juhtimast Inglismaa peale, kes on osanud ruumi lubada interpellatsioonidele ja arupärimistele valitsusele kartuseta, et see tähtis parlamendi kontrolli abinõu võiks muutuda kasutuks, isegi kahjulikuks partei taktika sõjariistaks. Inglismaal võib valitsuse ees esineda igasuguste järelepärimistega, kõigis välis- ja sisepoliitilistes asjus. Seda võib teha üks liige sama hästi, kui terve grupp ja vastused antakse ka kirjalikult ehk suusõnaliselt. Kuid interpelleeritud minister võib põhjuseid teatamata keelduda andmast palutud vastust. Vastuse nõudmine ühe liikme poolt käib tegevuskorra vastu; siiski on teatud piirides lubatud uute järelepärimistega esineda, et selgitust saada vastuse üksikute punktide kohta.

Nüüd – mis just paljude kontinendi parlamentide seisukohalt kõige tähtsam näib: vaielused sarnaste järelepärimiste puhul on täiesti lubamatud. Praegusaja Inglismaa alamkoja liikmel, keda ministri vastus ei rahulda, pole võimalust nõuda interpellatsiooni vaielusi. Sellega on Inglis alamkojas kõrvaldatud asjaolu, mis nii mõnes kontinendi parlamendis asjade käigu venimise peapõhjuseks on. (Redlich: „Recht und Technik des englischen Parlamentarismus“. S. 515–516).

Määrused on kogemuste tagajärg, sest ka Inglis alamkoda on üle elanud ajajärgu, kus interpellatsioonid parlamendilt hulga aega võtsid, parteiliikumise kasuks, see oli liri mässu ajal (1882–1887).

Teada on, milliste korratusteni laialdane interpelleerimisõigus Prantsuse parlamendis viib!

Kuid vabandatagu kõrvalekaldumist. – Kui Riigikogu määruseks teeks, et otsekohe peale sügissessiooni avamist eelarve töödega algada tuleks, siis oleks palju võidetud. Kindel poleks küll mitte et 2½–3 kuuga töö tagajärjekale lõpule viidud saaks, sest ka vaielused eelarve komisjonis ja täiskogus võiksid lõpmatude kõnede põhjuseks olla, seda enam, et meil Eestis mitte 2–3 suure parteiga tegemist pole, kellele juhid parteilimavaateid selgitaksid, vaid terve tosinaga gruppisid, mis kõik kõnehimulisi, kuigi mitte alati teadmisrikaid härrasid võitlusse saadavad. Ka siin võib obstruktsiooni tarvitada. Tähendab, on tarvis abinõusid leida, et eelarvetöid edus-

tada ja kiirendada ja igat kasutat kõrva le kaldumist takistada.

Pöörame jällegi vana parlamentaarse Inglismaa poole.

Alamkojas on energilised abinõud tarvitusele võetud, et eelarvetööde aega piirata.

Jälgime siin Redlich'i eelpool nimetatud tööd (lhk. 701–702).

Muistsest saadik oli Inglismaal pruugiks, et alamkoda lõpulikku rahadelubamist sessiooni lõpuni venitas. Selle põhjuseks oli – vanasti valitsev antagonism valitsuse ja parlamendi vahel, „commons'i“ umbusaldus valitsuse vastu, kartus, et kui rahasid ennem lubada, valitsus koja prorogeerib ja ei kõrvalda karistatavaid kuritarvitusi. Sest saadik, kus Inglismaal parlamentaarne kord valitseb, kus valitsus midagi muud pole, kui parlamendi usaldusmeeste kogu (tähendab 1783 aastast saadik) jääb nimetatud põhjus ära, kuid ikkagi on tarvitusel eelarve läbivaatamist sessiooni lõpuks jätta. Oli muidugi ka veel teine põhjus, nimelt eelarve järjest kasvav keerulikkus, ulatavus ja suurus. Paralleelis sellega käib ikka sügavamale tungiv üksikasjaline summade ja eelarve läbi ilmsiks tuleva kogu valitsemise arvustamine. Ühes sellega kasvas eelarve läbivaatamise peale kuuluv aeg alamkojas. Vaieluste aega ei piiratud ja maksva korra järel oli võimata sessiooni lõpetada enne eelarve kinnitamist (väljaarvatud erajuhtumine, kus alamkoja volitused lõppesid ja uued valimised määrati). Aastal 1901–1902 otsustas alamkoda muudatust ette võtta. Aastast 1902 maksab printsii, mille järel alamkoda kindlate termiinidega seotud on, ka eelarve vaieluste suhtes.

Nüüd maksavad järgmised määrused: 20–23 päeva (enne 5. augusti) on määratud sõjaväe-, mereväe- ja tsiviilvalitsuse aasta eelarvete läbiharutamiseks (juure arvata tulevad aprillist kuni eelarve kinnitamiseni need päevad, kus eelarve provisoires'ide üle vaielusi peetakse). Siia hulka ei tule arvata istangud, kus üles tõstetakse formaalne speakeri lahkumise küsimus*) ja kus lisaettepanekute näol selle küsimuse üle üldiseid poliitilisi vaielusi peetakse, enne kui eelarve tõelisele harutamisele asutakse. Edasi ei arvata selle aja hulka (20–23 päeva) kõiki neid istanguid, kus eelarve harutamine mitte esimene päevakorra (Order of the Day) punkt pole, sama vähe aeg,

*) s. t. et alamkoda täies koosseisus muutuks supply s. t. väljaminekute komiteeks ja komiteeks of ways and means s. t. sissetulekute komiteeks.

mis lisa eelarve s.o. eelmise aasta eelarve täienduse ehk n.n. „Votes of Credit“ harutamise peale kulub, siis veel istangud, kus harutatakse lisa eelarvet sõjakulude ehk mõne muu uue valitsusharu kulude katmiseks, mis seni aasta eelarvesse võetud polnud. Kui kõik need väljavõtted juure arvata, siis kuluks eelarve vaieluste peale kõige enam 30–45 päeva. See on suurriigi eelarve, mis sadade miljonite naelalisi summasid sisaldab. Mis on selle vastu väikeriigi eelarve, mis üle mõne miljoni naela ei tõuse.

Kas on tõesti võimalik nii lühikese aja jooksul nii suurt tööd ära teha? Kogemused vastavad seda küsimust jaatavalt, sest parlamentaarne kõnevool on siin piiratud.

Alamkojas on nimelt ette kirjutatud veel üks teine kord:

Ministritel, kõige pealt just varakantsleril (rahaministril), kes harilikult enamusepartei juht, leader, on, on õigus eelarve peatükkide (Votes) harutuste järjekorda kindlaks määrata ja loomulikult määrab ta esimesse järjekorda just tähtsamad peatükid ja jätab hiljemaks vähem tähtsad. See on väga otstarbekohane korraldus, sest selle juures ei saa koja tähelpanu killustatud, vaid just selle peale juhitud, millel kõigepealt mõju on riigi elus. Ei kista mitte pesukõõgi pärast karvu, mille tagajärjel siis tähtsate asjadega tõttama peaks!

Redlich tsiteerib ühe parema Inglismaa eelarve tundja, Th. Gibson Bawles'i, järgmisi sõnu:

On küllalt kerge näha, et praegused meetodid eelarve peatükkide järjekorra määramises rahuldavad pole ja juhuslikku iseloomu kannavad. Nagu teada, ei juhata koja leader mitte ainult koda, vaid ta on ka valitsuse esimees ja kord see just valitsuse huvides seisab, et nii ruttu kui võimalik saaksid vastu võetud kõige suuremad eelarve peatükid, siis on valitsus igal ajal nõus enne läbi vaatama suurema summalisi eelarve peatükke, arvesse võtmata vastavat klassi ehk vote, kui ka tähelpanu pööramata vastava peatüki tähenduse või nimetuse, kui vaielusobjekti peale. Nende pärast jäetakse siis teised peatükid kõrvale. Seda parandatakse küll nüüd teatud määral selle läbi, et nii hästi opositsiooni, kui valitsuse oma partei liikmed nende peatükkide kasuks valitsuse peale mõju avaldavad, mida nad ise harutusele võtta tahavad. Kuid ka siin sünnib valik üksikute liigete huvi järel üksikute asjade vastu. Kuni viimase ajani pidas opositsioon ja need saadikud.

kes iseäralist rõhku panid üksikute peatükkide harutamise peale, valitsusega ja koja leaderiga selle üle läbirääkimisi. Peale seda, kui valitsus kõik eelarve peatükid enne sessiooni, lõppu ehk enne n.n. Appropriationbill'i*) läbiviimist, heaks kiitma pidi, oli niikaua, kui eelarve läbivaatamise aeg piiratud polnud, võimalus valitsuselt siin järelandmisi välja pigistada. Uuest eelarve korraldusest saadik, mis eelarve istangute arvu kindlaks määrab, seisavad asjad sootuks teisiti. Nüüd ei tee valitsus tegemist sellega, kas vaielused üksikute peatükkide üle kaua kestavad, või mitte – sest 20–23 päeva pärast langeb guillotini automaatselt ja kõik ministrite eelarve nõudmised kiidetakse heaks ükskõik, kas nad läbi harutatud on ehk mitte ja nende seas on alati palju eelarve peatükke, mis tingimata oleks pidanud läbi harutatud saama. –

Kahtlemata on selle korraga ka puudused ühendatud, kuid küsimus on: milline puudus on tuntavam, kas see, et üksikud eelarve osad, mis ehk läbiharutamise objektiks oleksid võinud olla, läbi harutamata jäid, või see, et eelarvet lõpmata harutatakse ja riik selle tõttu kuude kaupa ilma korraliku eelarveta on ja teda provisooriliste krediitide abil valitseatakse? Vastus oleks küll: esimene puudus on väiksem. –

Kas tuleks sarnane kord, mis takistab ajaraikamist eelarve harutuste juures, ka väljaspool Inglismaad läbi viia? Inglismaal on sarnane kord võimaldatud autoriteetse seisukoha läbi, mis kabinetil alamkojas on, kus ta alati tugeva enamuse peale toetab, mis juhi näpunäidete järel tallitab. Maades, kus ministritel sarnast seisukohta pole, ei või meie heaks kiita eelarveharutuste lühendamist ja ka parlamentide esimehed on küllalt sagedasti peffunud katsete juures, kiirendamist läbi viia. Isegi parlamentaarselt valitseaval Prantsusmaal pole ministritel, isegi minister-presidendil niivõrd juhtivat seisukohta, kui Inglise peaministril, sest ka Prantsusmaa kannatab parteihõõrumiste all. Kahjuks valitseb see pahe ka Eestis. Et aga lootust kaotada ei taheta ja ei tohigi, et ajajooksul need hõõrumised, mis ikka ainult võimaldavad luua kunstlikke ja sellepärast nõrku koalitsioone, parteide konsolideerimisele teed annavad, siis võib soovitada Inglismaa korraldust eeskujuna tuleviku jaoks.

*) Appropriationbill on alamkoja lõpulik üldine otsus kõikide voteeritud väljaminekute ja sissetulekute kohta.

Eesti ja Läti transiitkaubandus Venemaaga 1923. aastal esimesel veerandil.

Venemaale on veetud transiitkaupa aasta esimese kolme kuu jooksul tonnides à 1000 kg.:

	üle Eesti	üle Läti
Jaanuaris . . .	639	7.920
Veebruaris . . .	1.011	7.703
Märtsis . . .	17.500	1.896
Kokku . . .	19.150	17.518

Venemaalt on tulnud transiitkaupa:

	Eestisse	Lätisse
Jaanuaris . . .	122	1.912
Veebruaris . . .	662	5.285
Märtsis . . .	492	7.362
Kokku . . .	1.276	14.559

Viimastesse vahetõrkesse toovad järgnevad kuud arvatavasti muutuse, sest transiidi vedu Eestisse Venemaalt on viimastel kuudel jõudsalt kasvanud. Kahjuks ei ole võrdlevaid andmeid Lätist veel saadaval.

Eesti võihinnast Londoni turul.

Kaubandusministeeriumi Kaubanduse osakond kirjutab meile:

„Eesti Majandus“ kirjutas 7. sept. peal kirja all „Eesti võihind Londoni turul madalam kui Läti võil“, et viimase „The Groceri“ numbri teate järele maksis Londonis Eesti võist 160–164 shill. tsentneri eest, kuna samal ajal Läti võid müüdi 162–166 shillingiga.

Sellest tehakse järeldused, et meie võiasjus Lätist oleme taha jäänud, eksportöörid ja meiereid lohakad on j.n.e.

See teade niisugusel kujul valgustab seisukorda ebaõigelt ja need, kes meiega võiekspordi alal võistlevad, saavad meie ajakirjandusest tunnistuse, mida Eesti või kaubanduse kahjuks võivad tarvitada. Sellepärast peab näitama, kuidas lood tõelikult on.

„The Grocer“ hakkas Eesti ja Läti võihindasid viimastel kuudel lahus noteerima. Varemalt nimetas ta neid koos. Vaatleme, kuidas ta neid lahus on märkinud.

11. aug. kirjutab ta, et Eesti või oli sellesamas hinnas, mis Läti oma.

18. aug. teatatakse, et Läti parem või maksis 162–166, teine sort – 158–160 shillingit. Eesti või oli heas nõudmises 160–164 shill. eest.

25. aug. teatab „The Grocer“, et parem Läti või 166–168 ja teine sort 160–164 shill. maksis. Eesti võid müüdi 164–168 shillingi eest.

1. sept. numbris seisab teade, et Läti parem või maksis 168–172, teine sort 162–166, Eesti või aga parem 174–176 ja teine sort 168–172 shill. tsentner.

8. sept. teatab „The Grocer“, et Läti parem või maksis 176–178 shillingit ja teine sort 170–174 shill., kuna Eesti parem või maksis 178–180 ja teine sort 174–176 shillingit.

Nagu sellest selgub, on „Eesti Majanduses“ 8. sept. ilmunud teade „The Groceris“, 18. aug. ilmunud teate põhjal kirjeldatud. Selleaegses „The Groceri“ teates on Eesti võid ainult ühes sordis nimetatud. Võimalik, et sel puhul Eesti võist ainult teine sort müügil oli. Igatahes ei või niisuguse ühekordse noteerimise põhjal seisukorda halvaks kujutada. Teised, hilisemad teated, tunnistavad, et Eesti või Londoni turul paremas hinnas oli kui Läti oma. Sedasama tõendab ka viimane konsulaartead, mille järele 1. sept. maksis:

Eesti või I sort 174–178 shill.

„ „ II „ 168–172 „

„ „ 168–174 „

Üleüldse „The Groceri“ hinnateaduse järele suudab Eesti või Läti omaga Londoni turul võistelda. Kuigi see meid omajagu võib rõõmustada, ei tohi ta meid rahuldada ega loiuks jätta. Meie võihind seisab mõne teise maa võihinnast veel kaugel taga ja see peab virgutama meid oma võid ikka paremaks tegema.

Bibliograafia.

Tähtsamad majanduslised kirjutused Eesti ajakirjanduses.

A. Lõus. Meie rahvaarvu juurekasvu küsimus. „V. Maa“ 5. sept. 1923, nr. 202.

A. V. Narva veejõu kasutamise. „V. Maa“ nrid. 204–205 – 1923. a.

A. T-nn. Üriseduse revideerimisele? „V. Maa“, 8. septembril 1923, nr. 205.

Rbn. Ka majandusline kainenemine tarvilik. „Pvlht.“ 8. sept. 1923, nr. 238.

Prof. A. Sack. Tarvilik uuendus kaubandusliste ühisuste kohta käivate seaduste alal. „Kaja“ 10. sept. 1923, nr. 240.

J. Kurkus. Tali- ja suiviljade seisukord. „Pvlht“ 9. sept. 1923, nr. 239.

Homo oeconomicus. Meieraha- ja laenupoliitikast. „V. Maa“ 12. sept. 1923, nr. 208.

Insener J. Podsolov. Mis tähendavad liig suurend tehaskulud ja korralduse puudumine tööstuses. „Pvlht.“ 13. septembril 1923, nr. 243.

Kroonika.

Eesti.

Kaubandusline läbikäimine Nõukogude Venemaaga. Eestist on saadetud Nõukogude Venemaale (tuh. klgr.).

I. Eksportkaupa.

1.-8. septembrini paberit - 405,7 klgr. - 33 vagunis.
8.-16. " " - 440,9 " - 34 "

II. Transiitkaupa.

1.-8. septembrini heeringaid - 15,7 klgr. - 1 vagunis.
1.-16. " elektrilampisi - 42,6 " telefonimaterjaali - 9,2 klgr., segakaupa - 15,9 klgr. ja sigareti-paberit - 23,8 klgr. - 18 vagunis.

Nõukogude Venemalt - Eestisse.

1.-8. septembrini: rukkist - 311,1 klgr., linu - 16,7 klgr., kaeru - 13,9 klgr., jänese nahku - 0,8 klgr., petrooleumi - 19,8 klgr., ta naftat - 12,5 klgr. - 23. vagunis ja 3 tsisternis.

8-16. septembrini: rukist - 163,9 klgr., võid - 24,0 klgr. ja lina - 7,3 klgr. - 13. vagunis.

Kaubandusline läbikäimine Nõukogude Venemaaga 3 viimase kuu jooksul. Juuni-, juuli- ja augustikuul on Nõukogude Venemaale Narva ja Irboska kaudu saadetud järgmisel arvul kaupasad:

A. Eksportkaubad.

Juunis: 72 vagunit paberit ja 4 Eesti tehastes parandatud Nõukogude Vene vedurit.

Juulis: 98 vagunit paberit, 1 vagun gipsi, 2 vag. majakraami, 1 vag. elektrilampisi, 2 vag. veoautosid, 1 vag. tanniini ja 4 Eesti tehastes parandatud Vene vedurit. Kokku 105 vagunit kaupasi ja 4 vedurit.

Augustis: 134 vagunit paberit, 3 vag. segakaupa, 1 vag. fina, 1 vag. majakraami, 2 vag. Moskva näituse saadetud kaupasi ja 2 Eestis parandatud Nõukogude Vene vedurit. Kokku 141 vagunit kaupasi ja 2 vedurit.

B Transiitkaubad. Venemaale.

Juunis: 5 vagunit segakaupa, 1 vagun masina osasi, 7 vagunit parafiini, 5 vag. autosid, 2 vag. põllutöömehinasid, 7 vagunit aniliinvärvisi, 4 vag. nahaparkimise ekstraktisi, 2 vagunit elektrilampisi, 4 vag. vaiku, 1 vagun linapuhastamismehinasid ja 3 vagunit garpiust (kampfool). Kokku juunikuul 41 vagunit kaupasad.

Juulis: 7 vagunit aniliinvärvisi, 2 vag. heeringaid, 14 vag. segakaupa, 13 vag. autosi, 1 vag. gummiarabicumi, 1 vag. kaalusi, 1 vag. saagisi, 4 vag. põllutööriistu, 6 vag. traktorisi ja 12 vagunit suhkru. Kokku 66 vagunit.

Augustis: 3 vag. värvisi, 1 vag. põllutöömehinasid, 32 vag. suhkru, 11 vag. segakaupa, 10 vag. veoautosid, 1 vag. karbooli hapet, 2 vag. sigareti paberit, 3 vagunit aniliinsoola ja 2 vag. gelatiini. Kokku augustikuul 65 vagunit kaupasi.

Sama aja jooksul on Nõukogude Venemalt Eestisse ja transiidina väljamaale Narva ja Irboska kaudu tulnud:

Venemaalt

Juunis: 79 vagunit linu, 38 vag. haavapakku-sid, 35 vag. takku, 8 vag. linnusulgi, 1 vag. hobuse jöhvisi, 313 vag. rukist, 1 vag. parkimata nahku, 6 vag. segakaupa, 1 tsistern petrooleumi, 5 vag. soodat, 1 vag. uusi kottisi, 2 vag. oravonahku, 3 vag. läätsi, 9 vag. roguskit, 2 vag. jänese nahku, 1 vag. kaltsusi, 1 vag. majakraami ja 10 vag. kaeru. Kokku 522 vagunit.

Juulis: 1 vag. vikki, 45 vag. kaeru, 2 vag. hobuse lookasi, 3 vag. linnusulgi, 46 vag. linu, 11 vag. takku, 2 vag. segakaupa, 161 vag. rukist, 1 vag. seaharjaseid, 2 vag. hobuse jöhvisi, 1 vag. loomanahku, 5 tsisterni bensiini, 5 vag. kanepit, 2 vag. kanamune ja 2 vag. majakraami. Kokku 290 vagunit.

Augustis: 280 vag. rukist, 41 vag. kaeru, 1 vag. segakaupa, 2 vag. kanepit, 1 vagun takku, 6 vag. linnusulgi, 12 tsisterni petrooleumi, 23 vag. linu, 3 vag. kana mune, 12 tsisterni naftat, 3 vag. loomanahku, 2 vag. fikutraafi ja 5 tsisterni bensiini. Kokku 391 vagunit.

Märkus: Eksportkaupade all tuleb neid kaupasad mõista, mis otsekohe Eestist, Eesti kaupmeeste ja töösturite poolt saadetakse.

Liha-, lihasaaduste ja rasva sisse- ja väljavedu käesoleva aasta esimesel poolel. (Kaubandusministeeriumi kokkuvõtte.) Riigi Statistika Keskbüroo andmete järele on käesoleva aasta esimesel poolel liha, lihasaadusi ja rasva välja veetud 41.257,4 pd. 45.325.045 marga väärtuses. Sisse veetud on samal aja jooksul 2.432,25 pd. 2.273.164 marga väärtuses.

Välja veetud on sealihaga 17.095,7 pd. 25.359.240 marga väärtuses ehk 55,9% loomaliha 22.998,1 pd. 18.461.230 marga väärtuses ehk 40,73% nimetatud ainete väljaveo üldväärtuses, lamba- ja vasikalihaga, lihakonservide ja rasva kokku 1.163,6 pd. 1.304.575 marga väärtuses ehk 3,4%.

Sisse veetud on: sealihaga 1.796,8 pd. 1.621.400 marga väärtuses, soolatud sealihaga 64,2 pd. 83.000 marga väärtuses, vorstisega 24,0 pd. 21.680 marga väärtuses.

tuses, liha konserve 441,0 pd. 400.755 marga väärtuses ja loomarasva 99,4 pd. 99.490 marga väärtuses.

1922. a. esimesel poolel on samu kaupe välja veetud 46.169 pd., sisse veetud 803 puuda.

Liikvel olev rahahulk 1. augustiks ja 1. septembriks 1923. a. Riigikassa teatel oli sirkulatsioonis riigiraha emissiooni arvel:

1. augustiks 1923. a. 1.948.288.903,05 Emk.
1. septembr. " " 1.844.994.714,20 "

Peale riigiraha emissiooni arvel olevate rahamärkide oli sirkulatsioonis:

	1. aug 1923. a.	1. sept. 1923. a.
Metallraha	23.629.573 Emk.	25.195.197 Emk.
Vahetustähti	83.004.600 "	86.589.255 "
Kassaveksleid	17.423.000 "	18.560.000 "

Sadamate tegevus (peale Tallinna) 1923. a. esimesel poolel. (Riigi Statistika Keskbüroo andmete järele). 1923. a. esimesel poolel tuli sadamatesse 35 aurulaeva, 261 purjelaeva, 138 mootorlaeva ja 1 praam, üldse 26.984 netto reg. tonni mahutavusega (kõik kaugesõidul). Samal ajal läks välja kaugesõidu laevu: 37 aurulaeva, 308 purjelaeva, 141 mootorlaeva ja 1 praam, 29.972 netto reg. tonni mahutavusega. Rannasõidu laevu tuli sisse 888 ja läks välja 851. Viimaste rannasõidu laevade mahutavus oli 52.058 netto rg. tn.

K a u g e s õ i t :

S a d a m a d	Tuli sisse		Läks välja	
	Arv	Mahu n. rg. t.	Arv	Mahu n. rg. t.
Baltiski	24	1686	70	4106
Haapsalu	38	677	53	1254
Kuresaare	17	897	26	1554
Kunda	287	4787	273	5138
Narva	39	5822	29	4707
Pärnu	29	13110	32	12550
Rohuküla	1	5	—	—
Käsmu	—	—	4	663
Kokku	435	26984	487	29972

K a u g e s õ i t :

Rahvusline lipp	Tuli sadamatesse		Läks sadamatest	
	Arv	Mahu n. rg. t.	Arv	Mahu n. rg. t.
Eesti	161	7260	236	9519
Daani	5	2959	4	3110
Inglise	5	4100	4	3438
Läti	2	31	2	31
Norra	5	5016	5	5016
Rootsi	8	1299	13	2118
Saksa	10	3320	12	4200
Soome	238	2594	211	2540
Vene	1	405	—	—
Kokku	435	26984	487	29972

Laduruumide ehitamine Tallinna sadamas on viimase aasta jooksul intensiivne olnud. Põhjusteks oli elavamaks minev transiitkaubandus Venemaaga, niisama ka tarvidus kaetud ruumide järele, sisseveetavate tollimaksustamisele kuuluvate kaupade hoidmiseks. Pea kõik vanad sadama piirkonnas asuvad laduruumid on eraomandus. Need on suuremalt osalt kitsad ja väikesed ning asuvad kaugel sadama sillast. Ligipääs nende juure käib läbi kitsaste hoovide ja seeläbi modern veoabinõudele, nii kui veoautod, ligipääsematud. Roopaühendus puudub pea täiesti ning ainult üksikutele on ligipääs vagunitega (üksikult) põõrangute abil võimalik. Nende puuduste peale vaatamata on aga siiski kõik laduruumid kaupadega täidetud. Kasvatavate nõuete rahuldamiseks asus riik mõeldud sügisel suure laduruumi ehitusele, kai äärde. Esimesena tõusis talve jooksul idamuulil, tulekindla vaheseina läbi lahutatud, hiigla kahekordne laduruum, 6.000 ruutmeetrilise põrandapinnaga. See on telliskivist ja praegu kuni katuseeni Vene ekspordikaupadega, peaaugult linadega, täidetud. Pea samal ajal tõusis Baikovi sillal kahekordne betoon-laduruum, mille alumine kord, 900 ruutmeetriline põrandapind, niisama Vene transiitkaupadega täidetud, kuna ülemine kord bürooruumideks on määratud. Edasi sai eelmisel kuul ühe telliskivist laduruumide ehitustööd, mille põrandapind 3 000 ruutmeetrit suur, basseini nr. 1 põhjapoolsel kaldal lõpetatud. Ka see laduruum oli juba ette kaupadega täidetud. Selle laduruumi ligiduses on praegu uue telliskivist laduruumi, 4.500 ruutmeetrilise põrandapinnaga, vundamendi panemine, missuguste ruumide ehitus 1. detsembriks s. a. valmis peab saama. Samaks ajaks peab ka elevaatori juures ehitatav kahekordne betoonist laduruum 750 r.m. põrandapinnaga valmis saama. Lõpuks olgu tähendatud, et idamuulil peale põlvpooltähendatud laduruumi, veel ühe laduruumi ehitusega, 3.000 r.m., algust tehakse, missugune ehitus mõne kuu jooksul valmis võib saada. Nii on siis laduruumide juurekasv Tallinna sadamas uueks aasteks 1924, s.o. 1/2 aasta jooksul 18.000 ruutmeetrit. Ei tuleks ka ära unustada elevaatori ümberehitust, missugune venelaste äraminekuks, s.o. 1918. a. saadik, pea tarvitamata seis, kuna masinad kas evakuieritud ehk purustatud olid. Nüüd on peale selle rendileandmise sisemiste ruumide ümberehitamisele asutud, mille lõpul sinna 450.000 pd. teravilja mahutada võib. Silmaspidades eelseisvat teraviljatransporti mis 20 milj. pd. peale on hinnatud, tuleks osa ehitatavatest laduruumidest ka lahtise teravilja vastuvõtmiseks sisse seada, mis elevaatorliste ettevalmistustega, läbi laduruumide katuse luukide sündima peaks. „Rev. Bote“.

S o o m e .

(Helsingi Eesti konsulaadilt.)

Elukallidus Soomes. Elu läheb Soomes jälle kallimaks. Terve maa elukalliduse indeks oli juunis 1108,3, kuna see juulis oli tõusnud 1110,7-ni. Üksi üürihinnad on juunis tõusnud 26,7⁰/₀ ja küte 18,9⁰/₀ ja võrreldes mõõdaläinud aasta juunikuuga on üür 26,7⁰/₀ ja küte 18,9⁰/₀ tõusnud. Neil päevil on võihind jälle tõusnud 1 mk. võrra klg. pealt, nii et või praegu maksab Helsingis Smk. 32:—, kuna samal ajal Tallinnas 1 nael võid maksab Emk. 100.—, s. o. Smk. 25:— kg. Piimahind on praegu Helsingis 2 Smk. liiter.

Soome riigi 1924. a. eelarve. President on neil päevil kinnitanud valitsuse ettepaneku eduskunnale. Tulud ja kulud on järgmised:

Korralised tulud Smk.	2,730.688.650:—
Erakorral. " "	1.201.100:—
Kokku Smk.	2.731.889.650:—
Korralised kulud Smk.	2.283.333.485:—
Erakorral. " "	448.486.358:—
Ülejääk " "	69.807:—
Kokku Smk.	2.731.889.650:—

Huvitav sel korral on budgetis see asjaolu, et maksusi on vähendatud. Nimelt on vanalt ajalt päritud maamaksud, nagu „relsimaks“, metsamaks, kalastusmaks, kirikumõisadmaks, heinamaks, õpetajamaks, silla- ja jahikubjase maks, pearaha, sentonaal kihelkonna kohtunikkuudele maks naturaas, mis-sugused maksud kokku teevad ainult 11,5 milj. Smk. ära kaotatud. Ka tulu- ja pärandusmaksu vähendatakse, niisama katsutakse tollitariifis kergendusi teha, nii et need maksud vähenevad 120 milj. marga võrra. Kõik maksukergendused teeksid kokku 150 milj. Smk.

Rootsi.

(Eesti saatkonna aruandest Skandinaavias)

Kaubaleping Leedu ja Rootsi vahel teoksil.

Leedu esitaja Scheynius, kes praegu Stockholmis viibib, on Rootsi lehtedele seletanud, et tema Rootsi valitsusega läbirääkimisi on pidamas Rootsi-Leedu kaubalepingu sõlmimiseks.

Rootsi ülemaaline põllumeeste selts on Rootsi valitsuse poole pööranud, et riiklik abiraha antaks tuleval aastal Eestis, Lätis, Leedus ja Poolas peetavatel näitustel Rootsi põllutöömehedele ja põllutöötajatele väljapanemiseks. Palvet põhjendatakse Rootsi põllupidamise raske seisukorraga, mille parandamiseks märksalt kaasa aitaks turgude leidmine Balti riikides Rootsi tööloomadele, seemnevijale ja heinaseemnetele.

Nõukogude Vene paberistud. Nõukogude Vene Glavbumi esitaja Svetschnikov on Norras suurel määral paberit ostanud. Ka Rootsis on ta katsumunud suuri paberistud lepinguid sõlmida, kuid asi on äpardunud, sest et siinsed pangad Nõukogude Vene vekslid tõrguvad diskonteerimast.

Daani.

(Eesti konsulaadi aruandest Kopenhagenis.)

Daani ajakirjanik kaubanduslikest läbikäimisest piiriiriikidega ja Nõukogude Venemaaga. Meile juba tuntud Daani ajakirjanik S. Holbek ilmutas neil päevil „Berl. Tidende's“ pikema artikli Daani karja väljaveost piiriiriikidesse ja Venemaale. Artikli alguses ütleb ta: „Teatav põlgus, millega meie laiemates ringkondades n.n. piiriiriikide iseseisvuspüüete peale vaadati ja pessimismus nende tulevikuvõimaluste suhtes, on ikka rohkem hakanud maad andma usaldusele ja lugupidamisele, mis selles väljendub, et meie kasvava huvitusega kõiki nende uute riikide

ettevõtteid jälgime, sest nüüd oleme arusaamisele tulnud, et need on maad, mis tahavad ja võivad maksta. Edasi räägib autor Daani karja väljaveost piiriiriikidesse, millest varemalt kirjutatud ja näib selle väljaveo tuleviku üle õige optimistlikel arvamusel olevat. Daani karja väljaveo üle Venemaale on ta juba skeptilisemal arvamusel ja ütleb, olla vähe tõenäolik, et Daani suguloomade saatmisest Moskva näitusele tänava asja tuleb. Selle eest aga olla Daani põllumajandusnõukogu (Landbrugsraadet) Moskva näitusele ühe kinofilmiga saatnud, mis Daani sugukarja paremaid raassisid kujutab.

Daani-Läti kaubandusline läbikäimine. Daani konsulaat Riias saatnud D. valisministeeriumile statistilisi andmeid Daani-Läti kaubanduslike läbikäimise üle s. a. 1920.–1922. Nagu neist näha, on Lätimaa Daanist sisse toonud: a. 1920 - 24,6 milj. Dkr. eest, a. 1921 - 6 milj. Dkr. eest ja a. 1922 - 5 milj. Dkr. eest. Läti on samal ajal Daani välja vedanud: a. 1920 - 1,7 milj. Dkr. eest, a. 1921 - 0,6 milj. Dkr. eest ja a. 1922 - 2,3 milj. Dkr. eest. Nagu konsulaat ütleb, olla Daani-Läti kaubandusline läbikäimine tänini Daani ärimeestele rohkem kogemusi kui rahalist kasu annud.

Halb rukkisaak Daanis. Nagu Daani ajalehtedest näha, on rukkisaak Daanis tänava õige halb. 45 aasta jooksul ei olla keegi näinud, et rukkis nii rikkalikku saaki oleks tootanud, ja, mis omadusesse puutub, nii halba annud. Põhjuseks on alalised vihmajad. Mõnel pool olla lõigatud rukkis juba idanema hakanud. Suur osa tänavusest rukkisaagist olla leivavalmistamiseks täiesti kõlbmata ja teda võida ainult sigade toitmiseks tarvitada.

Tööta tööliste arv Daanis on viimasel nädal tõusnud ja praegu 20.764. Eelmine arv oli 20656.

Daani põllusaaduste en gros-hinnad on 31 VIII.23-6 IX.23 järgmised: või - Dkr. 439,00 pr. 100 kg., munad - Dkr. 2,30 pr. kg. plus veokulud, juust - Dkr. 1,40-1,50 pr. kg. (30% rasva) ja Dkr. 1,05-1,15 pr. kg. (20% rasva), röösk piim - Dkr. 0,21½ pr. kg. (ab meierei), sealih (prima) - Dkr. 2,25-2,50 pr. kg.

Teated ettevõtete tegevusest.

Tartu Tööstuse Pank. Tartus, teatab, et peakoosoleku otsusel ja herra rahaministri loaga kõrgendatakse panga põhikapitaali 3.000.000 margast 10.000.000 marga peale, milleks antakse välja 7000 uut II emissiooniaktiaid, iga aktia 1000 mk. nominalväärtuses.

Emissiooni hind on Emk. 1000.—
juure arvata emissiooni kulude katm. „ 75.—

Kokku Emk. 1075.—

Sissemaksud peab tehtama:

kuni 20. oktoobrini s.a. Emk. 575.— iga aktia pealt.

kuni 15. novembr. s. a. Emk. 500.— iga aktia pealt.

Uute aktiate tellimiste vastuvõtmine on alatud, kusjuures vanadel aktsionäridel kuni 15. oktoobrini s.a. on eesõigus iga kolme vana aktia peale 7 II

emissiooni-aktisiat omandada. Peale 15. oktoobrit avatakse ülejäänud aktisiate vabamüük, missugune 15. okt. kuni 20. okt. s.a. kestab. Eesõiguse uute aktisiate peale kasutamise juures tulevad vanad aktisid ette näidata

Uued aktisid võtavad osa 25⁰/₀-ga iga vana aktisia peale 1923. a. väljaantavast dividendist.

Tellimisi uute aktisiate peale võtavad vastu:

Tartus: Tartu Tõöstuse Pank;
Tallinnas: Pangamaja G. Scheel ja Co.;
Pärnus: Pärnu Krediit-Pank;
Rakveres: Pärnu Krediit-Pank.

Kartuliühisuste Liidu 1922/23. a. (2-se tegevusaasta) aruandest loeme: 1922. a. viiud ja saju- sed ilma mõjusid iseäranis halvasti kartuli kasvu ja veel rohkem tärglise rohkuse peale kartulites. Põhja- Eestis oli selle tõttu kartulitärglise ⁰/₀ alanenud 13–15⁰/₀ peale, eelmise aasta 17–19⁰/₀ pealt, kuna Lõuna- Eestis see 15–17⁰/₀ oli eelmise aasta 18–20⁰/₀ asemel. Ka üldine kartulisaak oli harilikust märksa väiksem, mis ühisuste tegevuse peale oma mõju ei jätnud avaldamata. Ükski Liidu liige ei saanud kartulite puudusel nõutaval määral piiritust valmistada.

Halb aasta sundis kartuli kasvutuse tõstmise peale tähelepanu pöörama, ja juba septembrikuu Liidu peakoosolek otsustas selleks otstarbeks Mk. 100 000.– kulutada. Liidu juhatus astus selle peale Eesti Põllumeeste Keskseksi ja Eesti Sordiparanduse Seltsiga läbirääkimistesse, mille tagajärjel küsimuse lahendamisele järgmisel asuti:

Põllumeeste Keskseks võtab oma tegelaste kaudu enese peale üldise nõuandmise kartulisortide parandamise ja kartulikasvatamise tehnikat tõstmise asjus ning saadab oma instruktorid tarviliseks täiendamiseks kartulikasvatamise alal Sordiparanduse Seltsi eriteadlaste juure Jõgeva katsejaama. Sordiparanduse Selts võtab oma peale Eesti olude kohaste kartulisortide kultiveerimise ja esialgse paljundamise ning juhib üldiselt Keskseksi praktikantide tööd oma katsejaamas, kui ka pärast üksikute põllumeeste juures.

Kartuliühisuste Liit omalt poolt mõlema- fele seltsidele võimaluse piirides toetusraha ja on abiks eeskujulikkude kartulikasvatuse katsetalude leid- mises ühisuste liigete juures. Omalt poolt on ka seemnevilja ühisus asjale abiks astunud, tuues välja- maalt suuremal määral meie oludele vastavaid seemne- kartulid, mis paljundamise otstarbel Jõgeva mõisas 1923. a. suvel maha küllii.

Liigete huvide kaitsmise alal püüdis Liidu juhatus kõige pealt mõju avaldava puudulikkude renditingimiste muutmise suhtes ühisuste ja Põllu- tööstusministeeriumi vahel. Senistes lepingutingimistes on nimelt punkt sees, mille järele rendi summa võib aastate jooksul kõhkuda, selle järele, kas siseriigi tar- viduseks valmistatava piirituse hinda alandatakse või tõstetakse. Seal juures on aga tähelepanemata jätetud feine tähtis moment piirituse valmistuse alal, millel ühisuste maksuvõime peale kõige suurem tähtsus, s.o. piirituse hulk, mis aasta jooksul riik igalt vabrikult tellib. Kui 1921/22. a. hooajal riik igalt vabrikult tellis 250.000⁰, makstes kraadist 5,40 marka, ning 1922/23. a. hooajal 110.000⁰ hinnaga 6,75 marka kraadist eest, siis oli vabrikutel siiski kasulikum esime- sel korral 250.000⁰ valmistada, kui teisel korral 110.000⁰. Kuid renditingimiste järele pidid ühisused 1923. a. renti maksma 25⁰/₀ rohkem kui eelmisel aas- tal. Sarnase loomuvastase seisukorra muutmist tar- vilikuks pidades, esines Liidu juhatus põllutööstus- teeriumi ees vastava märgukirjaga. Vastus oli aga eitav: ministeerium ei võivat lepingutingimisi enne lepingu lõppu muuta.

Teiseks suuremaks ülesandeks sel alal oli raha- ministeeriumile selgeks teha, et 1922. a. viletsa kar- tulisaagi, väikese siseturu tarviduse ja halva kartuli juures võimalik ei ole esimese aasta hinnaga, s.o. mk. 5,40 kraadi eest piiritust valmistada, vaid seda hinda tuleb tuntavalt tõsta. Mitmekordsete märgu- kirjade ja suusõrnaliste seletuste tagajärjel läks lõpuks korda hinda mk. 6,75 peale tõsta, missugune hind küll läinud aasta vabrikute kulusid igal pool ei kata, kuid siiski paljudel ühisustel võimaluse annab oma aastaaruannet ilma puudujäägita lõpetada.

Aasta lõpul selgus, et maakorralduse peavalitsus kartuliühisustele nõudmisega on esinenud, nad maksku oma rendilepingu kindlustuseks senise poole aasta rendisumma asemel sisse terve aasta rendisumma ja kinnitagu oma kasutada olev varandus ministeeriumi poolt käesoleval aastal ümberhinnatud summas, mis märksa – sagedasti 4–5 korda – suurem, kui lepingus ette nähtud. Nendele ühisustele, kelle rendi lepingud senini kinnitamata, kuigi ühisus vabrikut juba kaks kuni kolm aastat on kasutanud, tehti üht- lasi hoiatus, et esitatud tingimiste täitmata jätmisel rendilepingud üldse kinnitamata jäävad.

Sarnaseid nõudmisi kohatuteks pidades, esines Liidu juhatus põllutööstusministri ees märgukirjaga, mil- les palus peavalitsuse nõudmist tühistada. Senini pole selle märgukirja peale vastust saadud.

Liidu liigete sisemise asjaajamise ja arvepidamise korralduse alal on ühi- suste Liidu nõuandja hra K. Karp ja E. Ühistegelise Liidu nõuandja hra H. Kahu aruande aasta jooksul 118 korda koha peal nõuandmas ja revideerimas olnud. Seal juures on 46 ühisuses üks kord aasta jooksul käidud, 30 ühisuses kaks korda, 2 ühisuses kolm korda, 1 ühisuses kuus korda.

Asjaajamine ja arvepidamine oli hea 44 ühisuses, rahuloldav 18 ühisuses, puudulik ja korratu ülejäänud ühisustes, kuhu ka mitu korda tuli sõita. Üle- vaade puudub nende ühisuste kohta, kelle arvepida- mist väljaspool ühisuse asukohta toimetatakse.

Avansisid piirituse arvel nõutas Liit läinud aastal samasugustel tingimistel kui eelmiselgi. Selle vahega, et aruandeaastal kuni 4 marka iga valmista- tud piirituse kraadi pealt välja anti, kuna eelmisel aastal see kuni 2,50 margani ulatas.

Avansi tarvitasid 57 liiget, kusjuures kõige kõr- gem avansi summa oli märtsikuul mk. 12.460.000.

Kapitaalide suurendamine arenes läi- nud aastal võrdlemisi rahulolevalt. See suurene- mine oli tingitud peakoosoleku otsusest, mille järele 1921/2. a. hooajal välisturu jaoks valmistatud iga kraadi pealt 90 penni arvati ühisuste osamaksuks Liidus. Selle tagajärjel suurenes Liidu osakapitaal mk. 5.061.000.– võrra.

Liidu liikmeid on aruandeaastal juure tul- nud 35, nii et 30. juunil 1923. a. Liidu liigete arv on 85–86 piirituse vabrikuga, kus juures viiel liikmel- ühisusel puuduvad vabrikud ja kuuel oli kaks vabri- kut kasutada. Üldine kartuliühisuste arv 1. juulil 1923. a. oli 160, nendest 40–45 ilma piirituse vabrikuta.

Piiritust valmistati Liidu liigete vabri- kutes läinud hooajal siseturu jaoks 9.178.139⁰ ja välisturu jaoks 7.025.054⁰, kokku 16.203.193⁰, mis keskmiselt ühe töötava vabriku kohta teeb 207.733⁰, kuna eelmisel aastal oli see summa keskmiselt 377.338⁰.

Välisturu piirituse eest võidi kõiki kulusid maha arvates 1921/22. a. hooaja eest mk. 6.– kraadi pealt vabrikus arvata, kusjuures Liidu peakoosoleku otsuse järele 10 penni iga kraadi pealt arvati Liidu asjaaja- mise kulude katteks ja 90 penni kraadi pealt ühisuste osamaksuks Liidus, kuna mk. 5.– välja maksti.

1922./23. a. välisuru hinna kohta on aruande kokkuseadmise ajal veel võimata midagi kindlat ütelda, sest suur osa piirifust on alles ostjatele üleandmata, kuid lootuse järele tõuseb ta minevaastase hinna kõrguseni.

Juhatuses olid aruandeaastal: A. Kask, E. Birkenberg ja J. Reintal.

Nõukogus olid: O. Jürgenfeld, esimees, O. Köster, O. Hinzenberg, J. Köpp, H. Sepp ja J. Ploompuu.

Revisjoni komisjonis: G. Põhjakas, J. Kutti, Ed. Linkhorst, K. Kruusimägi ja A. Ilves."

Ärikalender.

23. septembril.

Eesti Piimatöösturite Ühing, peakoosolek, kell 10 homm., Tartus, Suurturg nr. 17, kaubandus-tööstusseltsi ruumides.

29. septembril.

Paberi- ja papiümbertöötamise o/ü. „Papyron“, erakorraline peakoosolek, kell 4 p. l., Tallinnas, Sauna t. 8.

4. oktoobril.

A/s. „Ühendatud saapa- ja nahavabrikud“, erakorraline peakoosolek, kell 5 p. l., Tallinnas, S. Karja t. 18, k. 13.

Isiklikud teated.

Abieluvaranduse lahutamise lepingud. Oskar Juhani p. Ulfsak ja Anna Mathilde Jüri t. Ulfsak, sünd. Miili; August Hansu p. Luts ja Margarethe Gustavi t. Luts, sünd. Adler („R.T.“ nr. 115 – 18. septembril 1923. a.).

Varanduse hoolekanne. Peeter Leopold Hansu p. Peef'i, Jeroschevitschi („R.T.“ nr. 114 – 1923.) ja Adolf Eduardi p. Paul'i („R.T.“ nr. 115 – 1923. a.). Varanduste üle on hoolekanne sisse seatud.

Turu ülevaated.

Lihaturg.

Põllum. Kesküh. „Estonia“ teatel on 10.–15. sept. Eesti tapamajades tapetud ja tembeldatud:

	Kariloomi	Vasikaid	Sigu
Tallinnas . . .	520	147	368
Tartus . . .	287	72	170
Teistes linnades	227½	53	205
Kokku . . .	1034½	272	743
Eelmisel nädalal	1143	284	632

Tallinnas olid hinnad läbisfikku (markades puuda eest):

	Sel nädalal.	Eelmisel näd.
Nuumloomad	{ eluskaal 550–560	550–600
	{ tapetud 650–800	650–850
Nuumvasikad	{ eluskaal 1000–1120	1000–1120
	{ tapetud 1200–1400	1160–1400
Nuumsead	{ eluskaal 1200	1120–1200
	{ tapetud 1640–1760	1560–1760

Võiturg.

10.–15. septembrini 1923. a. on Eestist võid välja veetud:

Inglismaale	909 tünni
Rootsimaale	465 „
Daanimaaale	97 „
Väljaveoks kõlbm. tunnist.	24 „

Kokku 1495 tünni.

9.–15. sept. s.a. olid inglise turul hinnad kindlad ja arvatavasti saavad need veel tõusma.

Kaupade vähenemise kartusel sügisel, oli viimase ajal ostjate hulgas elavust märgata, kuid nüüd on nõudmine vaiksem. Asumaadest hakkab võid rohkel määral sisse tulema alles novembri lõpu poole. Ületüldse tuli augustikuus käesoleval aastal võid sisse 409,209 cwt., kuna samal kuul 1922. a. 293,722 cwt. ja 1921. a. 248,584 cwt. sisse tuli.

Eesti või järele on nõudmine hea ja noteeriti seda 9.–15. sept. s.a.

I. s. 184 s. – 186 s.

II. s. 180 s. – 182 s.

Rahaturg.

Läinud nädalal avaldatud Eesti Panga bilans 31. augustil erineb eelmisest ühe uuenduse läbi – nüüdsest peale annab Pank oma kassaseisu üles jaotatult pangatähtedeks ja riigikassatähtedeks ja vahetusrahaks („riigi rahaks“). See võimaldab saada ülevaadet tegelikult liikuma lastud pangatähtede kohta. Eelmise kuuga võrreldes, kujunes Panga bilans järgmiselt:

	31.VIII.	31.VII.	Muutused võrreldes eelmise kuuga.
Aktiva:			
Kassa	1.229,8	1.233,2	— 3,4
Sellest:			
pangatähed 637,7			
riigiraha 592,1			
Hoiusummad			
väljamaal	137,7	181,7	— 44,0
välisvaluuta	50,2	105,5	— 55,3
Laenuid välisvaluutas	288,9	267,1	+ 21,8
Korresp. välisvaluuta „loro“	126,4	129,5	— 2,9
Väljamaa korrespond.			
„nostro“	55,9	160,9	— 105,0
Laenuid	4.660,6	4.561,4	+ 99,2
Passiva:			
Põhi- ja tagavarakapit.	322,3	322,3	muutuseta
Pangatähed	2.350,0	2.350,0	muutuseta
Riigikassa	1.879,7	1.790,5	+ 89,2
Hoiusummad	972,0	986,1	— 14,1
Korresp. välisvaluuta „loro“	61,7	74,1	— 12,4
Väljamaa korrespond.			
„nostro“	155,1	312,7	— 157,6
Akkreditiivid	58,4	61,8	— 3,4
Garantiid	594,7	584,9	+ 9,8
Bilans	7.452,2	7.240,5	+ 211,7

Panga bilansi suurenemine on ainult nähtav, (arved osakondadega), kuna panga operatsioonide laiendamist ei ole tähele panna. Suuremaid sisulisi muutusi näitavad ainult Panga operatsioonid välisvaluutas ja laenuid, mis küll endise kiirusega ei kasva, kuid siiski kiiremini kui eelmisel kuul (Emk. 121 miljoni võrra Emk. 65 milj. vastu juulis), Panga käsutada olevad summad välisvaluutas (hoiused väljamaal, välisvaluuta ja korrespondentide saldo välisvaluutas) on Emk. 153,4 milj. peale kokku kuivanud Emk. 190,8 milj. vastu kuu algusel, mis annab kahanemise Emk. 37,4 milj. suuruses kuu jooksul. Viie viimase kuu jooksul on Panga välisvaluuta tagavarad kahanenud ületüldse Emk. 523,0 milj. võrra.

Tallinna börsedel

Kuupäev		1 dollar	1 naelsterling	1 milj. Saksa marka	100 Soome marka	100 Rootsi krooni	100 Daani krooni	100 Prantsuse frk.	100 Holl. gulden.	100 Läti rubla	100 Tšehosl. kr.	1 kuld rubla	100 Itaalia liiri	100 Helveetia fr.
15.IX	O.	346	1573	—	917,5	9210	6225	2020	13600	133,6	1045	170	1515	6210
	M.	347,5	1580	6	932,5	9260	6325	2050	13700	137,1	1075	—	1575	6260
	T.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17.IX	O.	346	1574	—	917,5	9200	6215	2035	13600	133,6	1045	170	1515	6225
	M.	347,5	1581	5,5	932,5	9250	6315	2065	13700	137,1	1075	—	1575	6275
	T.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18.IX	O.	346	1574	—	918	9205	6225	2020	13610	133,65	1045	170	1490	6175
	M.	347,5	1581	3	933	9255	6325	2050	13710	137,15	1075	—	1550	6225
	T.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19.IX	O.	346	1573	—	918,5	9200	6235	1935	13610	133,65	1045	170	1490	6175
	M.	347,5	1580	2,5	933,5	9250	6335	2025	13710	137,15	1075	—	1550	6225
	T.	347,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20.IX	O.	346	1574	—	923,5	9200	6225	2035	13610	132,5	1045	170	1525	6175
	M.	347,5	1581	3	933,5	9250	6325	2065	13710	136	1075	—	1575	6225
	T.	—	1580	—	—	—	—	—	—	136	—	—	—	—
21.IX	O.	346	1574	—	923,5	9210	6225	2035	13615	132,75	1045	170	1525	6175
	M.	347,5	1581	4	933,5	9260	6325	2065	13715	136,25	1075	—	1575	6225
	T.	—	—	—	—	—	—	—	—	136,25	—	—	—	—

Tähtsamate en gros kaupade hinnad, mis käesoleval nädalal kauba börsel koteerimise komisjoni poolt koteeriti.

Jahud: nisu, pehme, kõrgem					Kohvi, Kesk-Ameerika sordid	3600—4000
Ameerika sort.	pd.	570—610			Mexiko	"
sõre Ameerika	"	610—640			Tee, lahtine Pekoe broken, Java	4000—4200
A/S. Rotermanni tehaste jahud:					" " Orange Pekoe, Java	5200—5400
nisu, pehme,		460—595			" " " " Tšeiion	5700—6000
sõre	"	605—630			" " " " Hiina	6000—7000
pehme, teised sordid	"	—			Suhkur, peenike, valge, Dantsigi	—
Rukki jahud	"	240—250			" Ameerika, Java	860—880
püül	"	420—450			" Tšehoslovaakia	—
Nisu, Eesti	"	—			Siirup, kartuli, B 420	725
Rukis	"	—			" " B 380	—
Vene.	"	220—225			" " Glucose	700
Kaerad, toidu Vene	"	240—250			Sool, lahtine	38
Odrad, õlle	"	—			Heeringad, Yarmouth, Mattie	tünn
Erned, rohelsed, Eesti	"	—			" Shotti Mat Full	3200—3400
Hollandi	"	—			" Mattie	3000—3100
Riis, Burma II.	"	540—560			" Norra Full	—
Kartulid, eksport	"	—			" Islandi	2200
piirituse	"	—			" Slo Full	2100
Kartuli helbed	"	—			Liha, sea, I. sort	pd. 1520—1760
Kartuli tärklis „Superieur“ väljam.		575			" looma, I. sort	500—800
Piim, pudelites	ltr.	17			Liha, looma	—
Või, melerei, eksport.	pd.	4200—4440			Pekk, eksport. I s.	—
Margariin, väljamaa		1600—1700			Heinad, aasa	—
Juust, kohalik, Schveitsi.	pd.	2400—2600			" ristik	—
Backst.	"	—			Õlikoogid, linaseemne frko Tallinn	—
Kaseiin	"	1000—1300			" puuvillaseemne	—
Munad, eksport I. s. (sinine tpl.)	"	15—16			Nisukliid	175—180
II. s.	"	13—14			Puuvilla riie, Bjas, D. I.	ars. 37,5—41,75
Kakao, Inglis	"	1200—1400			" Mitkal, ekstra	29—30,75
Ameerika	"	1000—1200			Lina, Liivi R.	10 pd.
Hollandi	"	1450—1600			" Võru-Petseri	—
Kohvi, Rio, Sartos	"	2600—3000			" " " " " " " "	—
Guatemala	"	3100—3300			" " " " " " " "	—

Lina seemned, õli 87 ¹ / ₂ % basis fr. Tall.	—	Paber, rotatsioonil	430
" külvi 98—99 " pd.	—	Tsement, Portland, Port-Kunda	"
Takud, Cödilla I "	—	pütt 10 pd. 10 naela frko Tall.	745
" II "	—	Tsement, Portland, Port-Kunda	"
Kivisüsi, auru, Yorkshire 2k. pest.	54—56	pütt 10 pd. 10 naela fr. Kunda.	700
" Newcastle "	52—53	Tsement, Portland, Aseri, Tallinn	690
" sepa "	60—61	" fr. Aseri	655
Koks, valu "	95—100	Kriit, toores "	100
" gaasi "	85	pestud "	110—130
Põlevkivi, I. sort "	10	Asfalt "	—
Põlevkivi, II. sort "	7,5	Tõrv, kivi "	265—290
" III. " "	5	" puu "	300—350
Raud, sordi "	290—300	Lubi "	35—40
" latt "	—	" "	—
" vits "	440—500	Gips, tükkides frko Isborsk	—
" raud plekk "	460—520	" jahvatatud " "	—
" " tsingitud "	680—700	" krohvimise, loko " "	70
Teras Inglis "	—	Teliskivid, I. sort, tuhat, fr. Tall.	6300
" Saksa "	—	Puumaterjalid, saetud D/B/B/	"
" nikkel "	—	Eesti Strd I, II ja III s. frko Tal.	—
" vedru "	450—500	Puumaterjalid "	—
" valu "	—	" "	—
" tööriistade "	1000—1100	" IV s. "	—
" talla "	—	" propsid; 7X7 "	—
Malm "	210—230	" liiprid "	—
Inglitina "	6000—6600	Põletispuud, sega 20% kaski, k. sld.	—
Seatina "	850—875	" "	—
Vask, plekk punane "	4000—4080	Nahk, talla, Eesti kodumaa too-	"
" " valge "	3600—4600	resnahast valmistud . pd. I s.	4400—4600
" " "	—	Nahk, talla, Ameer. tooresn. val-	"
Tsink-plekk "	1600	mist. I sort "	5000—5200
Masinaõli, Vene, Nobel No. 6.	—	Nahk talla, Ameer. tooresn. val-	"
" Ameerika "	490—600	mist. II sort "	4400—4600
" solaar "	—	Tuletikud, origin. kast (500 karpi)	5850—5900
" auto Vacuum Comp. "	1200—1400	Toores nahk väiksed ja suured.	—
" auto "	650—800		
Tsilindriõli, Vene "	—		
" Ameerika "	520—625		
Põlevkivi õli "	200—240		
" pigi "	300		
Nafta, Vene "	230—250		
" Ameerika "	180—200		
Petrooleum, Vene "	220—240		
" Ameerika "	220—230		
Bensiin, Vene "	700—730		
" Ameerika "	690—730		
Piiritus, eksport. (excl. vaat) fob ltr.	\$ 0,20		
Pesusooda pd.	220—235		
Seebikivi 72% Inglis "	570—580		
Parafiin 102 ¹ —110 ⁰ } "	650—740		
120 ⁰ —134 ⁰ } "	—		
Parkimise ekstrakt "	850		
Väävel, õie 98% "	360		
Värvid, nigrosin vees sulav, välj. kg.	525		
" tsinkvalge Prants. roh. PZ. pd.	1550		
" tinavalge Englise "	1200—1360		
" ooker Prants. "	300—350		
" Superfosf. "Silva" (k. 6 pd.)	605		
17-18% fr. Tallinn. "	—		
Väetisained Superfosf. E.T.K. must kukk	—		
(k. 6 pd.) 18—20% fr. Tallinn.	615—625		
" Thomasjahu k.100kg. 14-17%	560—635		
" Kaalisool, 30% kott 6 pd. frko jaam	445		
" " 40% "	605		
" Kainiit 12% lahtine, pd.	—		
" Chiili salpeeter, kott 6 pd.	2750		

Prahid :

Lina			
Tallinn — Stettin	tonn	1500	
" — Ghent	"	26 sh.	
" — Dundee	"	—	
" — Belfast	"	—	
" —	"	—	
" —	"	—	
Takud +	%		
Puumaterjalid D/B/B/	standard		
Tallinn — London	"	—	
" — E. C. C. P. (Ingl. idarand)	"	—	
" — Antwerpen	"	B. fr. 120	
" — Southampton	"	\$ 0,46	
" — Manchester	"	—	
"	"	—	
"	"	—	
Segakaup	tonn		
Tallinn — Stettin	"	Emk. 1200	
" — London	"	—	
" — Stockholm, või	"	Rkr. 25—35	
"	"	—	
"	"	—	
Kartulid			
Tallinn	"	—	
"	"	—	
"	"	—	
"	"	—	
"	"	—	
"	"	—	